ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ

ԴՐԱՄԱՅ ԵՐԵՔ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ.

(Շարունակ. Արարատ, Ժ. Ը.)

—

ՏԵՍԻԼ ԻՆՆԵՐՈՐԴ.

ՐՕԼՖ *միայն: Յետոյ* ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

ՐՕԼՖ. (*նայումէ դուրս գնացողների վերի՛ ետեւից*).

Բարի, բարի մարդիկ են . . : Ի՞նչ է պատահել ինձ: Ես չեմ յիշում այսպիսի օր, որ այնպէս յուզուած լինէի, ինչպէս այսօր: Այո, համարեա՛ թէ դատարկ սենեակում բնակումէր նա. այս նշանաւոր, հպարտ բայց հաղուագիւտ բարեսիրտ մատաղահաս կինը. ([illegible]): Դուռը ծեծումեն: Ա՛, ես այս տե՛ղ եմ . . : Նե՛րս եկէք:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ. (*Սաստիկ ծերացած սպիտակ մազերով, աղքատ, բայց մաքուր հագնուած պարկեշտութեամբ ներս է մտնում, կանգ է առնում դրան առաջը եւ ասումէ ցած ձայնով*).

Պ. Րօլֆի՞ն ես պատիւ ունիմ տեսնելու:

ՐՕԼՖ (*բարձրացնումէ իւր ձեռը ականջին*).

Ես ձեզ չըհասկացայ:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ. (*շատ բարձրաձայն*).

Կարծումեմ պ. Րօլֆի հետ պատիւ ունիմ տեսնելու:

ՐՕԼՖ. (*նայումէ նորան զարմանալով*).

Այո. ինձ Րօլֆ են կոչում. բայց ի՞նչպէս գտաք ինձ այստեղ:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Ներողութիւն եմ խնդրում ձեզանից: Ինձ ասացին ներքեւ, օրահումը, թէ դուք այս տեղ էք գտնվում: Եւ որովհետեւ ես արդէն երկու անգամ անբախտ գտնուեցի տանը չըհանդիպելու:...

ՐՕԼՖ.

Ինձ ո՛չ ոք չի ասել ձեր մասին, իսկ ձեզ ի՞նչ պէտք է:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Ինձ կոչումեն Ֆաբրիցիուս . . : Բայց խնդրեմ ձեզանից բարի լինիք, ասէք, ինչպէ՛ս պէտք է ինձ խօսել — բա՛րձր թէ ցած ձայնով:

ՌՈԼՖ· (նոր նայում է նորա վերայ զարմանալով· բարեկամական եղանակով)։

Ձեր ձայնը փոքր ինչ անհաւասար է· պ· Ֆաբրիցիուս: Հաւանական է դուք երկա՛ր միջոց ապրել էք միայնութեան մէջ, եթէ ձեզ այնպէս խորթ է թւում ձեր սեպհական ձայնը։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ· (աչքերը ցած)։

Այո՛, ես յիրաւի ապրել եմ երկար միջոց միայնութեան մէջ · · ։ Ես ուղղակի անցնեմ իմ վստահութեան պատճառին, որ անհամեստ արի ձեզ, ինչպէս այս մարդուն, որ ազնուութեամբ պաշտպանեց գրչով և խօսքով ([illegible]) · · ։ Այնպէս չէ՞ արդեօք, դուք չէ՞ք վախենայ։

ՌՈԼՖ· (փոքր ինչ անհամբերութեամբ)։

Ո՛չ, խօսեցէ՛ք։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ·

Որ կենդանի խօսքերով և մամուլի ձեռքով քարոզում էր կարեկցութիւն դէպի զղջումը ([illegible]) դատապարտեալների, հիմնեց անգամ ընկերութիւն բանտարկութիւնից ազատուածներին օգնելու համար ([illegible])։

ՌՈԼՖ·

Հաւանական է դուք նոցանից մէ՞կն էք։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ· (շփոթուած)։

Այո՛, նոցանից մէկն եմ։

ՌՈԼՖ· (փոքր լռութիւնից յետոյ)։

Որքա՞ն ժամանակ բանտարկութեան մէջն էիք։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ· (հանդարտ)։

Քսան և չորս տարի։

ՌՈԼՖ· (ապշած)։

Դուք ասացիք — քսան և չորս տարի ([illegible])։ Ինչո՞ւ համար այսքան երկար միջոց։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ·

Սպանելու ձեռնարկութեան համար։

ՌՈԼՖ· (ակամայ յետոյետ է գնում նորանից· Ֆաբրիցիուս ցաւակցաբար ժպտում է շարժմունք է անում, երբ թէ կամենում է ասել՝ «ոհ, մի վախենաք ինձանից» Ռոլֆը ուշքի գալով, նստում է հանդարտ)։

Նստէ՛ պ· Ֆաբրիցիուս։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ· (*կակուղ եւ թոյլ ձայնով*)։

Շնորհակալ եմ ձեզանից։ (Նստում է իր նախկին տեղը հեռանալով Ռոլֆից)։

ՌՈԼՖ·

Ես չեմ հասկանում . . ։ Դուք մարդասպանի նման չէք։ Պատմեցէ՛ք, այդ ի՛նչպէս պատահեցաւ։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ· (*հանելով գրպանից թղթեր*)։

Թո՛յլ տուէք նախ առաջարկել ձեզ այս թղթերը, իմ վկայագրերը։ Քահանան և Բանտապետը սոցա մէջ վկայումեն, թէ բոլոր իմ բանտարկութեան միջոցում ես լաւ եմ վարուել, և թէ իմ լաւ վարք ու բարքի համար, արդէն քսան և չորս տարւայ իմ միայնակ բանտարկութիւնից յետոյ արձակուեցայ ազատութիւն վայելելու։

ՌՈԼՖ·

Ինչանակի ձեզ ներե՞լ են։ (Ֆաբրիցիուս գլխով է անում)։ *Հապա այնպիսի խստագոյն պատժի պատճառն ի՞նչ էր։*

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ· (*պարկեշտութեամբ*)։

Արժանի՞ էի արդեօք ես այդ պատժին։ Ուղիղն ասեմ, ես ինքս էլ չգիտեմ։ Ես անբախտ մարդ էի, խորին և ծանր անպատւութիւնները ինձ գազան դարձրին։ (Ոտքի է ելնում)։ *Ես կամենումէի ասել՝ թունաւորեցին իմ կեանքը, խայտառակեցին։ Բայց այս ձեզ համար հետաքրքիր չէ, իմ ջահելութեան պատճառաւ ես ընկայ վատ ընկերութեան մէջ, դադարեցի գործելուց և չունենալով ոչ մի միջոց ապրուստի, վերջը զգացի քաղցածութիւն։*

ՏԵՍԻԼ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ.

ՆՈՅՆ ԱՆՁԻՆՔ եւ ԱԳԱԹԱ·

(*Ագաթա մտնումէ աննկատելի կերպով, բայց կանգ է առնում դրան մօտ, նա կամենումէ շարժողութիւն անել, որպէս զի դարձնի իւր վերայ ուշադրութիւն, բայց հետաքրքրուելով Ֆաբրիցիուսի պատմութիւնով, մնումէ տեղումը եւ լսումէ*)։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ· (*շարունակելով*)։

Երբ քաղցածութեան զգացութիւնը սաստկացաւ, ես մարդկանց անփծելով անցնումէի մեծ քաղաքում հարուստ տների լուսամուտների տակից . . ։ Քաղաքի անունը չեմ տալ . . ։ Գիշեր էր, ջերմ ամառուայ գիշեր։ Լուսամուտներում բացի մէկից լոյս չէր երևում։ Այդ պատուհանը բաց էր։ Ես կանգնեցի նորա

առաջ զբօսարանի վանդակի մօտ և տեսնումեմ մէկ տղամարդ-առանց շորերը հանելու գիլանի վերայ քնած: Այն րոպէին ինձա-նում սկսաւ խօսել մի սաստիկ ձայն. այդ ձայնը քաղցածութեան ձայնն էր: «Մտիր լուսամուտից, վե՛ր առ ինչ կըգտնես, փող շի-նիր, նորանով հաց կունենաս, որ չըմեռնես քաղցածութիւնից, և այն ժամանակ փախիր այդ քաղաքից, որքան կարող ես հեռու:»

ԱԳԱԹԱ. (շարժողութիւն է անում, կամենալով դարձնել իւր վերայ ուշադրու-թիւն. մօտենումէ Րօլֆին).

Ես վերադարձայ, պ. Րօլֆ:

(Ֆաբրիցիուս վեր է կենում շուտով, յուզուած գլուխ է տալիս).

ԱԳԱԹԱ. (նոյնպէս փոքր ինչ շփոթուած դժուարութեամբ է խօսում).

Երեխան արդէն այգիումն է, դուք, ի հարկէ, կըներէք: Նա կամենումէր վազվզել այգիումը: Ա՜խ, ո՜րքան ուրախանումէ:

ՐՕԼՖ.

Վերջապէս, դուք համաձա՞յն էք:

ԱԳԱԹԱ.

Մեծահոգի, բարի Պ. Րօլֆ: (Սեղմում է նորա ձեռքը):

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ. (Նայելով նորա վերայ ինքն իրան).

Նոքա, ինչպէս երևումէ միմեանց սիրումեն: (Բարձրաձայն հազիւ նշմարելի դժգոհութեամբ): Թո՛յլ տուէք ինձ երթալու այժմ, պ. Րօլֆ. կարելի է միւս անգամ . . :

ԱԳԱԹԱ. (ցաւակցութեամբ եւ վախկոտ մտիկ տալով նորա վերայ).

Ո՛չ. մնացէք, ե՛ս դուրս կերթամ:

ՐՕԼՖ. (Ագաթային).

Ինչո՞ւ համար դուրս երթաք: Ես տեսնումեմ, որ դուք ակամայ լսումէիք նորա պատմութեան սկիզբը: (Ագաթայ յուզուած ձայնով է ասում): Կարելի է դուք նորա մասին աւելի վատ կարծիք ունիք քան որքան նա արժանի է: (Ֆաբրիցիոսին): Պատմեցէք մինչև վերջը: Ջահիլ տիկինը ձեզ չի մեղադրիլ անիրաւացի. նա ինքը գիտէ թէ ինչպէս շատ անգամ կեանքը մարդկանց համար ծանր է լի-նում: Նայեցէք նորա վերայ. նա կամենումէ, որ դուք շարունա-կէք ձեր պատմութիւնը: Բոլոր ձեր ուժը հաւաքեցէք և շարու-նակեցէք:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ. (խոնարհութեամբ).

Ե՛թէ դուք կարելի էք համարում:

ՐՕԼՖ. (*յետոյ. երբ հայեցուածքով հրաւիրեց Ագաթային նստել*).

Նստէք:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ. (*մեղմ*).

Շնորհակալ եմ ձեզանից: (Նստում է, տեսնելով, որ Ագաթան գրե-կանգնած է, շատ տեղից վեր է կենում, որպես թէ ձեռնտուութեան խնդրե-լու: Միայն յետոյ, երբ Ագաթան նստեց, նա նստում աթոռի վերայ, ինչպէս առաջ):

ՐՕԼՖ.

Դուք քաղցած էիք և ներս մտաք . . :

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Այո: Այս իմ կեանքիս մէջ ամենասարսափելի րոպէն էր:

ՐՕԼՖ. (*հեղուցեալ*).

Խնդրեմ փոքր ինչ բարձր խօսեցէք . :

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Ինչպէս կըհրամայէք: Երբ ես մտայ լուսամուտից սենեակը, այդ միջոցին քնած մարդը զարթնեց և գլխանից վեր թռաւ, ինձ նա կատարեալ հսկայ թուեցաւ: Նա կալաւ իմ խաչափողից և սեղմելով ինչպէս երկաթէ ճանկերով պատրաստ էր խեղդելու «Աստուած հասել է ինձ համար կեանքիս վերջը». մտածեցի ես: Անասելի ճիգն թափելով կարողացայ միայն ասել նորան. «Թողէք ինձ, ձեզ յառկապէս չար չեմ կամեցել, դուք ինձ կըխեղդէք»: Բայց նա իմ խօսքերիս ուշ չըդարձրեց կամ չըհաւատաց ինձ և գլխանի վերայ տապալելով՝ ուզեց վերջապէս ինձ խեղդել . . : Այն րոպէին տեսայ սեղանի վերայ՝ գլխանի մօտ՝ բաց որսորդի դանակ. վեր առա և երկիւղից թէ մի գուցէ խեղդուեմ՝ խփեցի նորա կուրծքին դանակով: Իմ հարուածից հսկան գետին գլորուեց և ճիչ արձակեց. «մարդասպաններ, մարդասպաններ»: Ես վեր թռայ, փախեցի դէպի լուսամուտը, ինձ քցեցի պարտիզի զբօսարանը և փախայ: Յանկարծ լսեցի ետևիցս ձայն. «մարդասպան, մարդասպան: Ոստիկանները ետևիցս վազ էին տալիս և արդէն հասել էին. ես լարեցի իմ վերջին ճիգս և յանկարծ վազ տալու միջոցին գլխով ծառին դիպայ, վայր ընկայ տեղնուտեղս առանց ուշքի: Ոստիկանները կալան ինձ և ես բաց անելով աչքերս՝ ինձ նոցա ձեռքում գերի տեսայ:

ՐՕԼՖ. (*փոքր լռութիւնից յետոյ*).

Իսկ նա մեռա՞ւ:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Աստուած դէպի ինձ ողորմած էր, դանակի հարուածը իմ յուսահատ րոպէին կեանքս անխուսափելի մահից փրկելու ցանկութեամբ՝ նորա համար մահաբեր չեղաւ. նա կազդուրվեցաւ և կենդանի մնաց: (Յանկարծ ընդհատելով): Բայց իմ դատաւորներս, այդ անգութները (Վախենալով իր խօսքերից, խոնարհութեամբ), ներողութիւն եմ խնդրում. ես միայն կամենումէի ասել՝ նոքա այն ժամանակ խիստ էին. ինչպէս մեղապարտի, նոքա իմ ցուցմունքներիս հաւատ չէին ընծայում: Ինձ յանցաւոր դատեցին ինչպէս սպանութեան փորձ փորձողին, խորտակմամբ ... և ես դատապարտուեցայ երեսնամեայ միայնակ բանտարկութեան: Չափազանց խիստ վարուեցին ինձ հետ դատաւորները: Այժմ, երբ այդ բոլորը անցաւ և ինձ՝ երեսունից վեց տարին բաշխեցին, պէտք էր հնազանդել, բայց այնու ամենայնիւ բանտումը այնքան երկար միջոց նստելը հեշտ չէր: Երբ ես արձակուեցի դէպի ազատութիւն, այն ժամանակ Ամերիկայումն էլ արդէն սորուկներ չըկային, Պրուսաց թագաւորը արդէն կայսր էր կոչվում Գերմանիայ. հեռագրի թելերը ողջ աշխարհ պատել էին. երկաթէ ճանապարհները ծակում անցնումէին բարձր լեռները: Այդ բոլորը չկարողացաւ պարունակել իմ ալևորած գլուխս, քիչ էր մնում խելագարուէի: Ո՜հ, ինչպէս ծանր էր ինձ այն ժամանակ: (Տեղից կանգնելով): Եթէ ես այն անբախտ գիշերը չըզգայի քաղցածութիւն ..: (Մտիկ է տալիս վերև խոնարհութեամբ և հեզութեամբ), Բայց թող լինի Քո կամքը, ամենակարող դատաւոր, թող լինի Քո կամքը:

ՌՕԼՖ. (Վեր է կենում. Ագաթայ նոյնպէս).

Ես խղճումեմ ձեզ:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Շնորհակալ եմ ձեզանից Պ. Ռօլֆ:

ՌՕԼՖ.

Ես կարող էի կարծել, թէ ձեր պատմութեան մէջ դուք ակամայ յափշտակուեցիք ցանկութեամբ գոնէ փոքր ինչ արդարացնել ձեր անձը (Ֆաբրիցիուս տխուր, ժպտալով, բացասական նշանով շարժում գլուխը: Ագաթա նոյնպէս շարժողութիւն է անում), բայց ես այդ չեմ կարծում: Ես տեսնումեմ և լսումեմ ձեզ և հաւատումեմ ձեզ: Ասացէք այժմ. ի՞նչ դիտաւորութեամբ ցանկացաք տեսնել ինձ: Ի՞նչ կարող եմ անել ձեզ համար,

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ․

Ինչպէս ջերմ և քաղցրութեամբ էք խօսում, Պ. Ռօլֆ։ Դուք երբէք, ինչպէս կարծում եմ, բանտում չէք եղել։ (Ռօլֆ ծածկատում ժպտալով)։ Իսկ դուք վարվումէք ինձ հետ՝ ինչպէս ձեր հաւասարի։ Ի՞նչ կարողէք ինձ համար անել։ Եթէ միայն կամենայիք մտիկ տալ իմ վկայագրերիս․․։

ՌՕԼՖ․ (*զննելով թղթերը․ կիսաձայն*)․

Օրինակելի վարք, ամենալաւ վկայութիւններ։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ․

Ստանալով ազատութիւն՝ ես փորձ փորձեցի ինձ համար հացի փող աշխատելու․ ճախարակել և խարտել զանազան իրեր ես սովորել եմ բանտումը և լաւ եմ սովորել, ինչպէս ասուած է իմ թղթերիս մէջ․ և եթէ ես կարողանայի իմ պարտամուրհակների շարունակութեան համար ձեռք բերել հարկաւոր գործիքներ, — բայց անբախտութիւնը հենց այս տեղ է։ Այն ինչ որ հաւաքել եմ բանտարկութեան միջոցին, բաւական չէ կարգ ու սարք առնելու։ Եթէ մէկը կարողանայ վստահանալ փոքր ինչ գումար տալու ինձ փոխադարձաբար, մինչև որ ես կարողանամ վճարել նորան պարտքը․․։

ՌՕԼՖ․

Ո՞րքան պէտք է ձեզ փող կարգ ու սարք ձեռք բերելու համար։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ․ (*ախ քաշելով դժուարութեամբ*)․

Ութսուն մարկ։

ՌՕԼՖ․ (*հանումէ իւր փողի պահարանը և վեր է առնում նորանից քանի մի տոմսեր*)․

Առէք ձեր վկայագրերը և նոցա հետ ութսուն մարկ։ (Աշխատում ժպտալ)։ Այդքանը կարող եմ վստահանալ և հաւատալ ձեզ։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ․

Ո՛հ, ի՜նչպէս բարի էք դուք։ (Քիչ մնալով լաց լինել)։

ՌՕԼՖ․

Զարժէ շնորհակալութեան։ (Տեսնելով, որ Ֆաբրիցիոս կամենում նորա ձեռքը համբուրել)։ Ո՛չ, թողէք։ Ես էլ այնպէս մարդ եմ, ինչպէս և դուք։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ․

Ձեմ կարող զսպել անձս շնորհակալութիւնից, երբ որ սիրտս այնպէս լիքն է այդ զգացմունքով։ Բայց ինչպէս կըհրամայէք․ Ես

գնումեմ: (Յուզուելուց ընդհատ): Այդպէս երկար միջոց անհանգիստ արի, ներեցէք ինձ . . : Տա՛ր Աստուած ինձ յաջողութիւն գործիս մէջ, որ կարողանայի վճարել իմ պարտքս:

ՌՈԼՖ·

Այն ժամանակ դարձեալ եկէք: (Տալիս է ձեռը նրան բարեւի ժամանակ): Ցանկամ ձեզ ամեն լաւութիւն:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ·

(Փայփայում է ձեռը, որ տալիս է նորան Ռոլֆ): Շնորհակալ եմ ձեզանից Պ. Ռոլֆ: (Ագաթային, որ սպասել յուզուած էր): Բախտաւոր լինիք, գթասիրտ ջահիլ տիկին: Մնաք բարեւ: (Գնում է այ-ցելելով, ինքն ելան): Փոքր ինչ վատ եմ զգում ինձ: Մէկ բոպէ էլ: (Բռնում է սեղանից, որ դրած է դռան և կոմօդի մէջ. այդ միջոցին Ագաթա ընդառաջնելով ողորմութեան Ֆաբրիցիուսի վերայ՝ մօտենում Ռոլֆին: Իսկ Ֆաբրիցիուս անկարութիւնից ընկնում սեղանի վերայ. և այդ րոպէին նա նկատում է պատկեր՝ դրած կոմօդի վերայ, նայում նորա վերայ, առնում ձեռքը, բարձրանում տեղից: Նորա երեսից երևում, որ նա զարմացած է և այլւած. նայում բերանը բաց. յետոյ հեղհեղէ դարհուրում: Նա շշափում պատկերը, յետոյ էրան. անհանգստացած մօտէկ է տալիս Ագաթային վերայ և համարեա թէ ճղճում յուզմունքից):

ՌՈԼՖ·

(Չնկատելով Ֆաբրիցիուսին): Ինչո՞ւ համար դուք այդպէս նայում էք ինձ վերայ:

ԱԳԱԹԱ·

Թո՛յլ տուէք ինձ շնորհակալութիւն անել ձեզանից նորա փոխարէն:

ՌՈԼՖ·

Այսպիսի՞ չնչին բանի համար. չարժէ:

ԱԳԱԹԱ·

Շնորհակալութիւն անել ինձ համար էլ:

ՌՈԼՖ·

Ես առաւել ի զուր է. վասն զի միայն ես կըմնամ շահուած՝ եթէ փոխէք այդ բնակարանը: Դուք գրասենեակի մօտ կըբնակէք և կըպահպանէք իմ դրամարկղը: (Նայելով նոր եկուորը յայն, ա-կամայ յետ է նայում և կասկածոտ կերպով դէպի Ֆաբրիցիուս): Դուք դեռ այստե՞ղ էք:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ·

(Կատարեալ յուզուած): *Ներեցէք ինձ:*

ՌՈԼՖ·

Ի՞նչ է պատահել ձեզ: Դուք թաքուն ականջ էիք դնում մեր խօսքերին:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ·

Ո՛չ, Պ. Ռոլֆ:

ՌՈԼՖ·

Ինչո՞ւ համար դուք դուրս չէք գնում:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ·

Սիրտս նեղացաւ:

ՌՈԼՖ·

(Ռոլֆին Ագաթայի կարեկցական և աղերսական հայեացքը հանդարտեցնում է: Ինքնիրեն): *Ի՞նչպէս կարող էի ես կասկածել այդ խղճուկին:* (Բարձրաձայն): *Զգո՛յշ կացէք սանդուղքներէն: Մնաք բարեաւ:*

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ·

(Տատանուելով գնում է դէպի դուռը. ինքնիրեն): *Իմ պատկերն է: Ես կըցնդուեմ:* (Վայր է դնում պատկերը կամօդի վերայ. յետոյ բարձրաձայն, բայց հազիւ կարողանում է խօսել): *Շնորհակալ եմ շնորհակա՛լ:* (Դուրս է գնում):

ՌՈԼՖ·

(Մօտիկ է գալիս նորա ետևից, ցաւակցութեամբ): *Նա սովոր չէ ուրախութեան, ինչպէս երևումէ այդ սաստիկ ցնցեց նորան: Մաքուր օդի մէջ նա կըզուարթանայ:* (Նայում է Ագաթայի վերայ ջերմ մասնակցութեամբ): *Ինձ էլ անհրաժեշտ նոյնպէս պէտք է թարմ օդ. չըգիտեմ ինչո՞ւ համար, բայց ես էլ նոյնպէս յուզուած եմ այսօր . . . ցտեսութիւն:* (Դուրս է գնում):

ՏԵՍԻԼ ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ.

ԱԳԱԹԱՅ *մենակ· յետոյ* ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ

ԱԳԱԹԱ·

Այո՛, այսօրուայ օրը այնպէս լիքն է անակընկալ անցքերով և ես այնպէս փղձկումեմ: (Մօտենում է պատուհանին): *Երբեմն վիշտ, երբեմն յանկարծ բախտաւորութիւն:*

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ․

(Վերադին մտնում դժգոյն և շփոթուած, ինչպէս յառաջ, ինքն իրան)։ *Անց կենալիս իմ մօտով՝ Ռօլֆը չընկատեց ինձ պահարանի ետևումը* (դարձեալ վեր է առնում պատկերը, դնում դէպի պատուհանը։ Ագաթան լսելով քայլերի ձայն՝ դառնում դէպի նորան)։ *Ներողութիւն եմ խնդրում դեռահաս օրիորդից*։

ԱԳԱԹԱ․

Ձեզ ի՞նչ է պատահել։ Ինչո՞ւ համար դուք այստեղ էք։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ․

Ինձանից մի վախենաք։ Ես ձեզ ոչինչ վատ բան չեմ անիլ, ես միայն կըցանկայի հարցնել (բռնած պատկերը դողդոջուն ձեռքով), *ձե՞զ կըպատկանի արդեօք այս պատկերը*։

ԱԳԱԹԱ․

(Առնում նորանից պատկերը) *Այո՛, ինձ։ Բայց ինչպէ՞ս է դա ձեր ձեռքն ընկել*։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ․

Աղաչումեմ, ասացէք ինձ․ ի՞նչ պատճառաւ է այս պատկերը ձեր ձեռքին։

ԱԳԱԹԱ․

Անսովոր հարցմունք։ Այդ իմ հօր պատկերն է։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ․

(Ապշաբեկած նայում նորա վերայ, քանի մի քայլ յետ ու յետ է գնում, բռնում ձեռքով գլուխը, յետոյ սիրտը, և վերջապէս սկսում հեծկլտալ, ապա նորա լացը ծիծաղի է փոխւում և վերջանում դառնացեալ արտասուքով)։ *Նորա հօր պատկերն է*․ ․ ։ *Նա իմ դուստրն է*։

ԱԳԱԹԱ․

(Ինչպէս խլացած նորա վերջին խօսքերից)։ *Այդ ի՞նչ է նշանակում* ․ ․ ։ (Յանկարծ կատաղելով, հառաչանում. յետոյ ձեռը դնում սրտի վերայ։ Ապշաբեկած նայում պատկերին, յետոյ Ֆաբրիցիոսի վերայ, ծանր շունչ է քաշում)։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ․

(Անհամբերութեամբ ծիծաղելով նայում նորա վերայ)։ *Եւ այսպիսի աղջիկ ունիմ, ի՞նչ բախտաւոր եմ ես։ Թո՛ղն էլ աւելի։ Դուք ասումէիք միտս է գալիս, երեխայի մասին*։

ԱԳԱԹԱ.

(Դարձեալ նայելով պատկերին. յետոյ Ֆաբրիցիոսի վերայ)։ Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Դուք դեռ բոլորովին յոյս ունիք որ այդ ես չեմ, բայց երկբայութիւնը ձեզ չի օգնիլ. այդ ես եմ, Կարոլոս Ֆաբրիցիուս . . . ամուսին նշանաւոր երգչուհի Իդա Րէյնգոլդի . . ։ (Դադարելով)։ Այո՛, այո՛, այդ ես եմ։ Նախկին կալանաւոր, Կարոլոս Ֆաբրիցիուս, այս ինչ թուահամարի, մեղադրուած գողութեան համար հանդերձ խորտակմամբ և սպանութեան փորձ փորձելու համար (ընկնելով աթոռի մօտ յատակի վերայ, դնելով գլուխը և ձեռները աթոռի վերայ լալիս է)։ (Ագաթա ապշած կանգնած է անշարժ, յետոյ արտայայտելով խորին տանջանք մէկ է անում վեր և յետոյ սարսափով խառն ցաւակցութեամբ նայելով Ֆաբրիցիոսի վերայ։ Վերջապէս մօտենալով նորան տանջալի փոքր ինչ երկիւղով։ Համարձակութեամբ դնելով ձեռը նորա գլխի վերայ։ Բայց յանկարծ շտապով ձեռը յետ է քաշում ծածկելով ձեռքով իր երեսը։)

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

(Զգալով Ագաթայի մօտենալը՝ բարձրացնելով գլուխը և դառնալով դէպի նորան)։ Դու մօտեցար ինձ, որդեա՛կ։ Ներեցէք ինձ, որ ես փութահացայ այդպէս անուանել ձեզ. բայց դուք այնու ամենայնիւ իմ դուստրն էք։ Ճշմարիտ չէ՞ արդեօք. պատկերով ինձ այժմ ճանաչել դժուար է, քսանուչորս տարի է անցել, քիչ ժամանակ չէ։ Եւ ի՜նչ ժամանակ էր այն . . ։ Ես յանկարծ ներս եմ գալիս այս տեղ և գտնում եմ իմ դուստրս, որին վաղուց ես չէի համարում կենդանի (հեծկլտալով) և այսպիսի գեղեցի՜կ, բարեհոգի դուստր . . ։ Ո՛րդեակ, ես շատ կերթամ, թոյլ տուր ինձ մնալ այս տեղ մի րոպէի չափ էլ. որպէս զի լաց լինիմ բաւականաչափ դառնութեամբ փարատուած սրտիս ցաւը,

ԱԳԱԹԱ.

Հա՛յր, հա՛յր, հա՛յր։

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

Ես այսպէս լսեցի արդեօք, նա ինձ հա՛յր անուանեց (համբուրում նորա ձեռքերը)։ Բարի դուստր։ Ո՛չ, քեզ պէտք չէ այդ անել։ Ես դեռ այնպէս փչացել չեմ, որպէս զի կարողանամ քեզանից իմ իրաւունքներիս այդպիսի խոստովանութիւն պահանջել։ Ի՞նչ

կարող է անել քեզ և քո երեխային այսպիսի հայրը . . . ([illegible]): Ո՛չ, ես հեռանում եմ: Ես միայն կամենում էի ասել ([illegible]), որ այն ժամանակ էլ անյույս կորած չէի: Կամքի թուլութիւն թեթևամտութիւն, բացակայութիւն որոշ պարագմունքների, այդ բոլորը գլինեցին ինձ մարդկանց դէմ և ես ատում էի բոլոր աշխարհը ([illegible]). բայց այդ կինը ինձ կատարգացրեց: Անսահման սիրելուց ես բոլորը գոհեցի նորան՝ իմ կոչումը, իմ ապագան, իմ ծնողաց օրհնութիւնը . . : Իմ անբախտութիւնիցս նա յանկարծ նշանաւոր դարձաւ, «երկնային սխալ» ամենքը կոչում էին նորան այն ժամանակ: Տեսնելով կոմսերի և իշխանների իւր հետ շնթելը, նա սկսաւ ինձ հետ վարուել ինչպէս խաղալիքի հետ: Եւ մէկ անգամ ասաց ինձ ուղղակի երեսիս «Ի՞նչպէս ցաւում եմ, որ իմ ազատութիւնս քեզպէս կորած մարդուն տուի, արա ինչ կամենաս, գնա ուր կամենաս, ես քեզ չեմ բռնում»: Եւ երբ ես վճռեցի թողնել նորան, այն միջոցին թունաւոր գորտը՝ նախանձը սողաց իմ սրտիս մէջ . . . և ահա մտեցաւ գիշերը ([illegible]): Ես թոյլ և երկչոտ էի: Ինչպէս շուն պառկում էի նորա ոտների մօտ. «ես չեմ կարող ապրել առանց քեզ, չե՛մ կարող: Դու կռուափրիր ինձ, միայն քեզանից մի հեռացնիր: Եթէ ոչ նայիր, այս դանակով կըխփեմ մեզանից մէկի սրտին»: Բայց նա խլեց ինձանից դանակը և դուրս վռնդելով իւր տանից՝ ասաց. «դո՛ւրս գնա, ես քեզ ատում եմ»: Այն ժամանակ գիշեր էր, դուրս եկայ և միշտ առաջ էի գնում ([illegible]): Այդպէս հասայ մինչև բանտը: Իբր թէ երևից ընկած՝ քշեց տարաւ այն տեղ այդ կինը. ես ատում եմ և անիծում եմ նորան ([illegible]): Ների՛ր ինձ, ես չէի մտածում այն մասին, որ նա քո մայրն է:

ԱԳԱԹԱ.

Դժբա՛խտ հայր:

ՖԱԲՐԻՑԻՈՍ.

Եւ ահա ես յարձակվում եմ ինչպէս վայրենի գազան դէպի քո կեանքից ապարէզը: Դու հիմա կարծում ես, ինչո՞ւ համար Տէրը ուղարկում է քեզ այսպիսի խայտառակութիւն. լաւ կլինէր եթէ

նա դարձեալ անհետանար: (Ագաթան բացասական նշան է անում գլխով): Միայն կարեկցութիւնից առումես ոչ: Դու դեռ ջահիլ ես, որդի ունիս, և ձեր կեանքը, ինչպէս ինձ թւում է, այժմ յուսանում է: Իսկ երբ կիմանան մարդիկ ով է քո հայրը, — այն ժամանակ բոլորը աղագայում փչացած է ձեզ համար: (Ագաթան յուսահատութիւնից կոտրատում է ձեռները): Ի՞նչ գործ ունին մարդիկ իմ ուղղվելու հետ իմ երկար բանտարկութեան միջոցին (դառնագին բայց հանդարտ): Այո՛, ես կարող եմ այժմ ասել, որ աշխարհը ինձ համար ոչինչ է: Նա ինձ ոչ մի բանում չի օգնել: Ես կարող եմ միայն դիմել բանտարկութիւնից ազատուողների ընկերութեան նպաստին: Իսկ իմ գոռերը և թոռանը չեմ կարող երևալ: (Ծածկում է դէմքը, դառնագին): Ուրեմն մնաս բարեաւ, ցանկամ բարի գիշեր:

ԱԳԱԹԱ.

Ո՛չ: Դու չես հեռանալ այսպէս ինձանից, սիրելի, քաղցրիկ հայրիկ. (Գրկում է նորան):

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

(Երկար գրկում է դստերը՝ արտասուելով բախտաւորութիւնից): Զաւակս, դուստր իմ, ինչպէ՞ս բարի ես, ինչպէս վերին աստիճանի բարի ես:

ՀՈՒԳՕ.

(Դռնից ձայնում). Մա՛յրիկ, մա՛յրիկ:

ԱԳԱԹԱ.

(Ահով)... Հո՛ւգօն: (Իրան յետ է դարձնում, նայում է այնտեղ Ֆաբրիցիուսի վրայ արտասուելով յուսահատութեամբ և երկիւղով):

ՖԱԲՐԻՑԻՈՒՍ.

(Իւր զգացմունքը հեռ մղելով): Ահա՛ ինքդ էլ ես տեսնում, թէ ինչպէս թանկ է քեզ համար քո երեխան: Դու համոզուեցիր այժմ, որ ես պարտաւոր եմ հեռանալ: (Ժողովելով իւր բոլոր ոյժը): Ես նորան չե՛մ կամենում տեսնել: Ես աչքերս բանած կանգնեմ թողնելիս մօտից: (Երեսը դարձնում է Ագաթայից): Էլ աւելի ինձ մի նայիր: Միայն երազում կըտեսնենք միմեանց: (Արտասուքը յայտնի է նորա խօսքերից): Բայց ես գոհ եմ քեզանից. «սիրելի, քաղցր հայրիկ» քո այս թանկ խօսքերի համար...

վայր ես այս տեղ չեմ լինի, ներիր: (Ներսը դառնում մէկ անգամ էլ՝ ողջէս դէ Նորայի Ագաթայի վերայ):

ԱԳԱԹԱ.

Հայր, հայր, (ընկնում բազկաթոռի վերայ):

(Վարագոյրը իջնում):

(Շարունակելի)

(Թարգմ.) Զ. Տէր Զաքարեանց.

ԱԶԳԱՅԻՆ

Անուրանալի է որ արեւմտեան եկեղեցիք հետաքրքրւումեն արեւելեան ազգերի վիճակով: Բողոքական եւ կաթոլիկ քարոզիչները աշխատումեն արեւելեան ազգաց հոգու փրկութեան համար, ջանալով նոցա քրիստոնէական հաւատոյ լուսով լուսաւորելու: Ի հարկէ լաւ նպատակ է այդ միայն հեթանոսների վերաբերութեամբ. բայց ընդհակառակն, այդ քարոզիչները աշխատումեն քրիստոնեաներին՝ նոցա մայրենի եկեղեցուց յափշտակելով իրանց ցանցերի մէջ խեղդել, եւ արդէն քրիստոնէական հաւատոյ լուսով լուսաւորուած քրիստոնեաների մէջ երկպառակութիւն ձգելով ներքին խռովութեամբ տգորել եւ թուլացնել նոցա ընտանեկան խաղաղութիւնը:

Գոնէ այս անգամ գորա հակառակն ենք տեսնում անգլիական եպիսկոպոսական եկեղեցու վերաբերութեամբ եւ ահա.

Անցեալ Օգոստոս ամսի վերջերին Մայր Աթոռս ժամանեց Անգլիոյ Նախագահ, Քէնդրբրիի Արքեպիսկոպոս եւ Մետրապոլիտ Տ. Եդուարդ Կանտուարի Պատուիրակը որ գնումէր այցելելու Պարսկաստանի եւ Քիւրդստանի քրիստոնեաներին. վերահասու լինելու նոցա դրութեանը եւ ստուգելու թէ, նոքա օգնութեան կարօտութիւն ունե՞ն եւ թէ այդ օգնութիւնը չե՞ն կարող հայթայթել նոցա մերձաւոր քրիստոնեայքը:

Քէնդրբրիի Արքեպիսկոպոսը հարկ էր համարել յատուկ թղթով իւր յարգանաց հաւաստիքը մատուցանել եւ Մայր Աթոռոյս Գահակալ ամենայն Հայոց Հայրապետին, որի մահուան պատճառով Տեղակալ Տ. Մկրտիչ Սրբազան Արքեպիսկոպոսը ստացաւ թուղթը, որի մէջ մտադրութեան արժանի են հետեւեալ բառերը «Ըղձամք